

În ploaia serii de ieri am citit o carte a lui Alexandru Paleologu, "**Breviar pentru păstrarea clipelor**", apărută la Humanitas în 2005. Am reținut câteva formulări care mi se par a fi interesante, atingând subiecte care mă interesează, și despre care am scris și eu: vânătoarea, educația, competența într-un domeniu, probleme majore ale civilizației umane, tehnologia, arta, etica, cultura umană, sau eventual gândirea indiană. Așa cum este natural, în unele privințe suntem de aceeași părere, în altele nu.

Referitor la vânătoare, avem o viziune destul de asemănătoare. Privind vânătoarea, Alexandru Paleologu zicea: "*Lașitatea a început de când a apărut praful de pușcă. Lașitate este și în vânătoare, că nu poți să lupți cu mistrețul cot la cot. Eu nu am făcut niciodată vânătoare și îmi displace, mi se pare un exercițiu foarte laș să ucizi niște biete animale care trăiesc și ele pe pământ, ca și tine. A fost, ce-i drept, apanajul nobilimii, dar eu unul nu am gustat vânătoarea cu arme de foc. Mai mult respect am pentru vânătorile de foarte demult, care necesitau un oarecare efort și o rezistență fizică mai mare și când arma de vânătoare era săgeata; mai brutală, mai dură, dar mai bărbătească și mai onorabilă.*"

Privind învățământul, uriașele transformări și degradarea permanentă a statutului cadrelor didactice, o subminare a calității procesului de învățământ, au dus ca din rolul de simbol al profesorului din urmă cu un secol, invidiat și recunoscut de întreaga societate, acum profesorul să fie un personaj marginal în societate, simbol al incapacității, frecvent perceput de elevi ca un dușman frustrat, sărac, coruptibil, ahtiat după margarină, un personaj demn de milă, la care eventual poți să îi dai și un șut în cap. Desigur, atât în trecut cât și acum, învățământul are o bună doză de sadism, când profesori nu foarte normali "îți vor binele". Mi-a plăcut cum toată această atmosferă este surprinsă succint și la obiect în formularea lui Paleologu: "*Am rămas cu sentimentul că școala primară de stat era un loc unde se exercita un soi de sadism asupra copiilor. Acum cred că s-au mai schimbat lucrurile. Am auzit chiar de cazuri în care profesorii au fost bătuți de elevi...*"

Cred ca orice om inteligent este interesat de căile realiste pentru urmărirea atingerii rezultatelor, condițiile eficienței etc. Cea mai importantă precondiție, consider că este interesul personal pentru subiect. Așa cum scrie și Paleologu, "*Omul devine competent în ceea ce iubește.*" Dacă nu ești realmente, personal și profund interesat de un anumit subiect, este probabil imposibil să ajungi la nivelul necesar pentru a avea performanțe. Învățământul bazat pe constrângere, pe 'forțarea notei' din exterior, duce cel mult la niște rezultate de moment, dar și la o scârbă majoră față de subiect, și l

a lipsa oricărei dorințe de a continua atunci când dispare constrângerea. Învățământul bazat pe trezirea interesului, pe deschiderea atracției spre subiect, crește șansele apariției unui interes pe termen lung, care în timp poate duce la performanțe majore.

Privitor la aceeași activitate, aceeași ‘muncă’, percepția umană este diferită, subiectivă: 1. un sentiment negativ când ești constrâns, sau din oarecare motive ai ajuns să nu îți placă subiectul, și 2. un sentiment de atracție și capacitatea de a investi o uriașă energie, dacă ceva te atrage, ești interesat etc. Cred că doar omul care găsește plăcere în ceea ce muncește, poate printr-o abordare ludică, este cel care eventual ajunge să producă ceva mai însemnat. Interesantă este abordarea de către Paleologu a unei idei tangențiale acestui subiect: *“Etimologic, munca înseamnă tortură. Îmi place foarte mult definiția dată de Nicolae Basilescu: “Munca este o efortare penibilă, făcută pentru dobândirea de beneficii.” Sigur, îmi face uneori o imensă plăcere să lucrez ceva care mă pasionează; asta nu e muncă, e distracție.*”

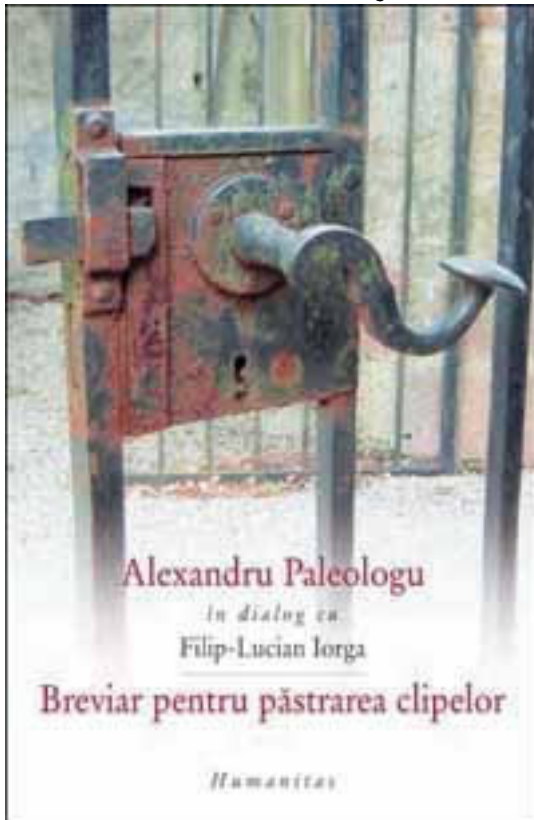
Totodată, este nevoie de capacitatea de a înțelege în profunzime un anumit domeniu, de a rămâne cu afirmațiile tale în limitele a ceea ce ai înțeles destul de bine, cu încercarea de a lărgi sfera cunoștințelor atât cât poți. Paleologu formulează succint ideea, zicând: *“Important este să știi să folosești bine lucrurile pe care le știi*”.

Putem considera contemplația o activitate concretă, ca libertate a spiritului uman, ca parte importantă a activității de creație, a muncii elevate. Cu toate că în lumea actuală plină de “parametri cuantificabili ai succesului”, se dă impresia că până și munca intelectuală este o transformare mecanică a informației, cu input și output, ca la o mașină de tocat carne. Mi-a plăcut abordarea lui Paleologu, când zicea: *“Dar cel mai de admirat e tot omul care, în mod negrăbit și fără să se apuce să muncească ostentativ, contemplă și vede. Oamenii sunt anticontemplativi. Dar cum să vezi ceva, dacă nu contempli? Dacă stau să mă examinez cu atenție, eu n-am avut mai niciodată treabă. Nu am făcut, slavă Domnului, nimic în viață, nu am ajuns nimic și sunt foarte mândru de asta. Mi se pare o nebunie să trăiești după un program. Sistemul e o prostie. Ce a rămas din toate sistemele? Mai are astăzi cineva curajul de a se declara purtătorul unui sistem?”*

Desigur, când un intelectual de marcă cum este Paleologu, fost ambasador al României la Paris, zice despre sine că nu a făcut nimic în viață și nu a ajuns nimic, este o figură de stil... care atrage atenția asupra ideii ca nu goana după funcții sau alte astfel de “realizări” au ceva importanță...

Omul, ca și celelalte ființe, caută fericirea, sentimentul provenit din satisfacerea nevoilor sale pe diferite planuri. În societatea de consum a zilelor noastre, când a cumpăra și a consuma devine scopul existenței umane, când reușita în viață este echivalentul acumulării de bunuri, multe “domenii nemateriale” își pierd valoarea în ochii tâmpi ai majorității manipulate prin reclame care-ți promit fericirea... dacă cumperi. Goana după fericirea promisă prin achiziția de obiecte și servicii, este o fugă fără sens, o fata morgana care se îndepărtează după ce ai urcat pe dunele de nisip. Prin această goană, omul ‘uită’ să savureze plăcerile care nu ‘trebuie scump plătite’, cum este spre exemplu plimbarea în natură, contemplarea lumii, cititul, etc. Intrați în capcana consumerismului, nu doar că oamenii nu au devenit mai satisfăcuți, mai fericiți, ci chiar din contră... dar, mai dur decât atât, acest model

economico-social și cultural al creșterii indefinite pe baza resurselor finite... duce inevitabil la subminarea viitorului civilizației umane.

Este interesantă abordarea lui Paleologu privind reușita în viață și căutarea plăcerii, a fericirii... o abordare pleziristă: *“Să reușești în viață nu înseamnă să ocupi nu știi ce funcții, ci să realizezi un quantum de plăcere cât mai constant și cât mai îndelung. Cea mai minunată virtute a omului e puțința de a procura, savura și produce plăcere. (...) Ce poate fi mai frumos decât să privești un spectacol frumos al naturii sau al vieții, sau decât să cit*

eș
ti o poezie de un mare poet, sau decât să mânânci o masă excelentă?” În alt loc scrie: *“Accept că fericirea poți să ți-o faci, dacă ai un temperament capabil să identifice filioanele frumoase din orice circumstanțe ale existenței.”* Oarecum în contradicție cu alte afirmații ale lui, mi-a plăcut ideea optimistă, dătătoare de liniște și eliberare, pe care Paleologu o formulează în felul următor: *“Eu nu cred că binele poate fi calculat în durată, ci în calitate. Dacă ai avut chiar numai o singură clipă de mare fericire, tot restul vieții tale a meritat să fie trăit.*

Privitor la unele probleme majore ale civilizației noastre, Al. Paleologu zice: *“Pentru civilizația umană, a fost un dezastru invenția motorului cu explozie. Cu asta a început șantajul nerușinat al țărilor producătoare de petrol și bombardarea orașelor. Armatele se văd în posesia mijloacelor ce*
lor
mai lașe de a extermina populații întregi. E oribil. Și în timpul copilăriei mele omul cel mai glorios era considerat Edison, fiindcă inventase nenumărate lucruri care, de fapt, sunt inutile și fără de care s-a trăit mii de ani foarte bine, chiar mai bine decât acum. În schimb, invențiile au dat naștere la tot felul de dobitocii: invidie, poftă, emulație prostească. (...) Oricum, progresul

tehnica nu este nelimitată și va duce, proba

bil, la o catastrofă de natură să ne facă să o luăm de la zero. (...) Omul crede că totul i se cuvine, datorită geniului său inventiv. Geniul său inventiv este tâmpenie.

”

Deși mi-a plăcut modul de curgere a unor idei care se leagă în raționamente interesante, nu pot fi de acord cu ideea conform căreia invențiile majore au dus la degradarea vieții umane și la nașterea invidiei. Eu cred că omul diferă de restul animalelor prin dorința și capacitatea de a încerca permanent să găsească variante mai facile, mai fezabile de a își asigura existența; civilizația umană este rezultatul invențiilor și descoperirilor care au făcut posibilă situația ca o anumită specie de maimuță să dețină capacitatea tehnico-științifică de a acapara în interesul ei imediat ‘resursele naturale’, practic aproape întreaga ecosferă a Planetei. Acest ‘geniu inventiv’ care ne deosebește de alte animale, de altfel identice din punct de vedere biologic, este un factor care ne poate ajuta să rămânem specia dominantă a Planetei, dar ea poate la fel de bine să ne facă să subminăm viitorul nostru ca civilizație și ca specie de animal.

Desigur, tehnologia a dat în mâna omului o capacitate incredibilă de a transforma, de a distruge, de a crea noul, de a ucide în masă alți oameni, inclusiv capacitatea de a își submina viitorul. Este bine că Paleologu amintește de faptul că “*progresul tehnic nu este nelimitat și va duce, probabil, la o catastrofă de natură să ne facă să o luăm de la zero*

”. Este o abordare optimistă, care zice că am mai exista ca specie, pentru că să putem să o reîncepem de la zero; desigur varianta asta este mai puțin sumbră ca cea care nu oferă șansă reînceperii...

Zice Paleologu la un moment dat, că acum ne găsim în epoca “tehnolatrinei. O epocă abjectă. Lumea noastră cretină și fudulă îmi provoacă o greață inimaginabilă. Cât putem fi de proști! Și cât de ușor renunță omul la demnitatea ființei sale.” Ce pot să zic? Că dacă ai vedea ce s-a întâmplat în oricare epocă a existenței umane, unde pe lângă substratul de ‘normalitate’ și fericire, era permanent prezent amalgamul măcelurilor și vanitățile stupide, cu toată mizeria fizică și toată lipsa de siguranță, cu toate molimele și despotii locali, cu inchiștița, dezastru..., nu alta... Toate micile dezastruri sau marile catastrofe, nu erau însă capabile să aducă atingere însăși existenței civilizației umane la nivel Planetar, ceea ce acum este altfel.

Despre irepetabilitatea existenței umane. În privința fundamentelor prin care oamenii Indiei privesc existența, critica lui Paleologu bazată pe ideea că stupizenia abordării ar proveni din incapacitatea de a înțelege ‘înțelepciunea divină’, mi se pare o ciudățenie de logică; nu cred că indienii sau europenii (sau alții) ar fi mai îndreptățiți să creadă că ar cunoaște asemenea ‘sfere’, dar abordarea științifică bazată pe ceva ‘concret’ mi se pare că te duce pe alte căi la concluzia lui Paleologu, anume că viața omului este unică și irepetabilă. Al. Paleologu zicea: “*Și de India am avut oroare, mai ales în anii ’30 când toată lumea era stăpânită de acea manie care mai bântuie și acum. Reîncarnarea ar fi o infinită plictiseală; adică s-o tot ții așa, să te naști ba pușcăriaș, ba împărat, ba șobolan, să fii iar germen, să te naști, să iei trei la matematică, așa la infinit. Mi se pare o ipoteză stupidă, care jignește grav înțelepciunea divină: chiar așa de lipsă de imaginație să credem că este? Pentru mine e clar că viața omului e unică și irepetabilă.*

”

Despre artă și explicarea ei. Cândva am vizitat în Italia un muzeu de artă modernă, cu ocazia unei conferințe organizate de Consiliul Europei; când vedeai o ‘capodoperă’ pe un întreg uriaș perete, totul o pânză vopsită în roșu uniform, iar o ‘tanti’ ținea un lung discurs despre ce anume reprezintă ‘creația’ respectivă, îți venea să.... Mi-am adus aminte zâmbind de fericirea oferită de terminarea vizitei, citind textul următor: *“M-au îngrozit întotdeauna discursurile pe teme de artă, care sunt cele mai pline de tâmpenii; debitează unii, în fața operelor de artă, niște dobitocii nemaipomenite, cu rețetă fixă: să nu ai nimic de spus, să folosești câteva cuvinte care sună bine și sunt la modă, să citezi câteva nume, ca acela al lui Jacques Derrida, fie că se potrivesc sau nu, și să gargarisești cât cuprinde.”* Desigur, poate

doar eu nu am capacitatea necesară pentru a înțelege lumea aceea a artiștilor moderni care sudează împreună niște fiare ruginite și apoi au pretenția să te minunezi de uriașa lor valoare estetică. Oricum în acest context, este interesantă formularea lui Paleologu: “

Dar și un om deștept e capabil de mult cretinism. Și eu am fost în nenumărate rânduri, cretin. Inteligența e recurentă, numai prostia e continuă.

”

Despre o abordare pesimistă, realistă sau optimist: se pot aduce tot felul de argumente pro și contra fiecăreia, dar a defini limita dintre ele, este mai greu. Modul de abordare, gândirea puternic promovată în lumea modernă vestică este o gândire optimistă, uneori hiperoptimistă... lipsită de orice bază realistă. Pot zice că o asemenea abordare înseamnă și acceptarea unor riscuri mult mai mari decât în cazul unei abordări mai puțin optimiste, cu tente de realism sau eventual pesimism. Atât timp cât abordarea optimistă, care minimizează importanța riscurilor, este utilizată la chestiuni personale mărunte, este relativ lipsită de importanță. Dar atunci când direcția în care se îndreaptă omenirea este dată de “oameni optimiști”, zâmbitori și plini de speranțe că resursele limitate vor fi îndeajuns pentru pretenții nelimitate, atunci avem ingredientele dezastrului civilizației noastre.

Paleologu zice: *“De multe ori cinismul a fost salvator pentru mine. Cinism neînsemnând ticăloșie și prostie, ci priza corectă la real. Trebuie să ai un spirit pesimist; cel optimist e lamentabil, grotesc și stupid. “Gândește pozitiv!” Cum adică, să gândesc în mod deliberat fals numai ca să am o stare pozitivă, care să placă cui și cui să facă un bine? Trebuie să fii apt să privești realitatea exact așa cum e, frumoasă sau pociță. Dacă nu asumi toate imbecilitățile care se află în circulație, dacă le demontezi în gura mare, ești considerat un om rău, un cinic, un imoralist. Dar tocmai acest “imoralism” este începutul unei vieți etice corecte. Cine nu este capabil să discrediteze falsele virtuți este un impostor periculos.*

”

Departate de gravitatea unor subiecte evident dificile, este interesantă legarea unor 1. realități simple de 2. umanism, și crearea unor contexte care să arate implicațiile oricărei activități umane. O referire interesantă în ceea ce privește relația dintre abordarea naturii pe la noi și cultura umană, este următoarea: *“Am mai observat ceva: românul găsește o mare plăcere în a tăia pomii. Pe str. Maria Rosetti era o casă veche, frumoasă, cu un pom mare, care îi masca, oarecum, fațada. Fiindcă nu se vedea, chipurile, intrarea în instituția care își avea sediul acolo, au tăiat pomul. Cu o astfel de mentalitate barbară, nu se poate spera la cultură.*

” Merită meditat poate, o secundă mai mult, înainte de a lua drujba sau de a trimite executanții – cozi de topor.

Alexandru Paleologu și păreriile noastre despre Lume

Scris de dr. Peter Lengyel

Mărti, 26 Aprilie 2011 07:42 - Ultima actualizare Luni, 25 Aprilie 2011 23:09

AUTOR & FOTO: dr. Peter Lengyel - Asociația Valea Verde.

